MONITOR
Na R. P. 1771.
Nro: LV.
Dnia 10. Lipca

I.

Solon Athenas æquo jure fundavit, inter ſeptem ævi ſapientiâ notos. LYCURGUM ſi eadem ætas tuliſſet, ſacro illi numero acceſſiſſet octavus. Seneca ad Lucil. epiſt. XC.

LYCURGUS moim zdaniem ieſt naygodnieyſzy poſzanowania ze wſzech Filozofow. Nie maſz nic w iego nauce y obyczaiach bezdrożnego, nic coby nie było zdrowemu umyſłowi y rozumowi przyzwoitego, nic coby nie znaczyło rozſądku w nim gruntownego; przeto zdaie mi ſię bydź rzeczą ſłuſzną wyſtawić tu obraz iego, podług abryſu dawnych authorow, ktorzy o nim piſali.

Lykurg narodził ſię w Lacedemonie, za czaſow Sardanapala w Aſſyryi, Ozyaſza w ziemi Judzkiey, y Amuliuſza *w Latium*, Krolow panuiących, *Plutarch* o nim świadczy: że był małego wzroſtu, cery bladey, zdrowia wątłego, ale wielkiey cnoty; mowiący bardzo mało y nieprzyiaciel wielomoſtwa; humoru łagodnego, odpuſzczaiący łatwo urazy, ſkłonny bardzo ku czynieniu ſprawiedliwości, nader umiarkowany w iedzeniu, y bardzo ſkromny w napoiu, hoyny z ſwoiego przyrodzenia, y nie chciwy na wziątek, mało ſypiaiący, wſzem ludziom przyſtępny, oſobliwie z ſprawami do ſiebie przychodzącym; prędki do nadgrody lecz opieſzały do kary. Mowią o nim, że dziecinne lata w Thebach ſtrawił, à młode w ſzkołach Atheńſkich przepędził, y że potym udał ſię do Jndyi, zkąd powrociwſzy, Spartanie obrali go ſobie za Krola. Nienawiedził z przyrodzenia prożnowania, y pierwſzy był Prawodawcą Spartańſkim. Twierdzą, że on wprowadził do Grecyi

nieznany przedtym zwyczay Szpitalow, dla wygody ubogich y niedołężnych. Przed nim Lacedemończykowie byli grubiianie, dzicy, y bardzo skłonni do rozpusty, atoli LYCURG stanowiąc im dobre prawa, y do zachowania ich z pilnością przywodząc, odmienił ziomkow swoich dzikość, y uczynił z nich Narod niemniey obyczayny iak szczęśliwy.

Dokazawszy naprawy obyczaiow swoiego Narodu, myślił o sposobach, iakoby mogł uprzedzić y zabiedz zniszczeniu swoiego dzieła, à wiedząc że Państwo żadne inaczey utrzymać się nie może, iako zachowaniem praw należytym, iednego razu zgromadził pierwsze y znakomitsze pospolstwa głowy przed drzwi Kościelne, y przełożywszy im swoy zamysł, ktory przedsięwziął wyiechać do Delfow, dla powzięcia pewności z wyroku Apollina, ieżliby prawa, ktore im nadał, były dobre; ścisłą obowiązał ich przysięgą, do zachowania onych pod swą niebytność z naywiększą ile bydź może pilnością, y do nie odmienienia w nich

nich nic aż do ſwego powrotu. Zatym pożegnawſzy ſię z niemi, udał ſię do Delfow, gdzie reſztę dni ſwoich przepędził: obawiaiąc ſię zaś, aby Lacedemończykowie po iego śmierci nie ſprowadzili ciała iego do Sparty, dla wyłamania ſię tym ſpoſobem z przyſięgi względem zachowania praw, rozkazał wprzod niż umarł, aby ciało iego w ſkrzynię ołowianą było włożone, y tak do morza wrzucone.

Taka była gorliwość Lykurga dla ſwoiey Oyczyzny, gorliwość zaiſte godna wſzelkich pochwał od potomności. Na koniec między prawami iego te były znakomitſzę:

Aby wſzelkie dobra były ſpolne, à to dla zabieżenia przemocy y tyrannii bogatych, à niewoli y uciemiężenia ubogich: Co ieżliby prożniak iaki chciał grunt ſwoy przedawać za pieniądze, nie tak z potrzeby, iak dla uwolnienia ſię od pracy y od ciężkości ſprawowania roli, tedy aby był przymuſzony w tymże czaſie y ſam ſię z ſwym gruntem zaprzedać.

Wſzy-

Wszystko złoto, srebro, miedź y ołow na Kościoły rozdał, y Bogom te kruszce poświęcił, nie zostawiwszy ludowi swemu tylko żelazo dla zażywania do pracy potrzebney, y do obrony wspoł-obywatelow od natarczywych nieprzyiacioł. Postanowił woźnych publicznych, ktorych powinność była ostrzegać lud codziennie wielkim głosem y ogromnym: iż maią czcić Bogow, zachowywać cierpliwość w przeciwności, posłusznymi bydź zwierzchności, chronić się prożnowania, nie ustawać nigdy w boiu, pokiby więc albo zwycięstwa albo śmierci nie odnieśli.

Takim był Wielki Lykurg, ktorego wielkość chwały przewyższa nieudolność moiego pioră. To iednak ieszcze przydam do iego pochwały, ktorey nie iaki abrys tu podałem: że nie mniey podziwienia iest godnym u potomności, iak był poszanowania godzien u wieku swego starożytności.

II.

II.

Theologis animam subjecit lapsus Adami,
Et corpus medicis, & bona Juridicis.
Owenus.

Pożytecznieyſza uboga y chuda ugoda, niżli bogaty y tłuſty proceſs, albo iako przyſłowie Polſkie nieſie: lepſza ołowiana zgoda, iak złote prawo. Inaczey trzeba czyściec w ſądach odprawić, wyczyściwſzy worek na prawo y Patronow; ponieważ iako Francuz mowi: Prawnik czyści worek, Lekarz ciało, à Spowiednik ſumnienie * Czytałem o iednym Margrabi, ktory czterdzieści tyſięcy liwrow przez proceſſ ſtracił, prawuiąc ſię o rzecz małą, bo tylko o kurczę, ktore mu według iego uroſzczenia wieśniacy w ſąſiedźtwie z nim mieſzkaiący, co rocznie dawać daniną mieli. W Niemczech ſą proceſſa ſtuletnie, y dla ktorych ſię ſtrony poniſzczyły. Jeſt to zwyczayna doſyć wielu Juriſtom (wyłączaią

* *L'avocat purge la bourse, le medecin le corps, & le confeſſeur la conſcience.*

czaią się tu sumienni y sprawiedliwi, od przekupienia y prewarykacyi dalecy, à zatym do tego regestru nie należący) ciągnąć tak długo process, poki im strony czym maią smarować, iakże iuż więcey smarowidła nie stanie, to w ten czas dopiero ugodę im radzić.

Ferdynand Katolik, Krol Hiszpański, posyłaiąc nowe do Indyi zachodnich osady, miał tę przezorność rostropną, aby żadney tam osoby nie brano, ktoraby w prawney nauce była wyćwiczona, obawiaiąc się aby pieniactwa y kłotnie na on nowy świat nie były wprowadzone. Wiadoma iest wielom ona o dwoch podrożnych powieść, ktorzy znalazłszy na drodze ostrygę, każdy znich chciał ią zieść, à nie mogąc się zgodzić, przyszli do Sędziego, ktory wysłuchawszy ich sprawę, otworzył ostrygę, y dawszy każdemu z nich po skorupie, sam treść ziadł, mowiąc, że to mu się za unkoszta prawne należało. Naylepszy sposob wielu zdaniem u Turkow, w spraw ich rozsądzeniu, zeydą się strony razem przed Sędziego, y każda

rzecz

rzecz swoią przełoży, bez pomocy Patrona: à Sędzia nieodwłocznie wydawszy swoy dekret, każe wraz temu batożkami podeszwy obłożyć, ktorego na tę karę *pro temerario litigio*, albo iak mowią zwyczayniey *pro temerâ & indebitâ vexâ* osądził.

Gdyby ten sposob był w używaniu między Chrześciany, nie widzianoby tylu Juristow ani Plenipotentow w Sądach, ktorzy *iras & verba locant*, iako to krotkiemi ale rzetelnemi *Marcyalisz* określił słowy: nie widzianoby nie mniey tylu spokoynych, tylu poczciwych ludzi, w niwecz na maiątku zniszczonych, y z hańbą sprawiedliwości naszego wieku pognębionych.